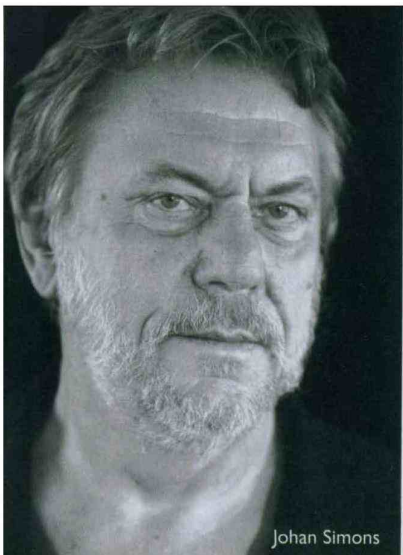

‘Je moet enorme risico’s nemen’

Hij is er nu, op 66-jarige leeftijd, pas rijp voor, vindt hij zelf: Shakespeare. Theaterregisseur Johan Simons koos *Macbeth*. ‘Ik wil laten zien waar dat bloedvergieten vandaan komt, wat er omgaat in zo’n kop.’

Door ILSE VAN DER VELDEN

Johan Simons

AMSTERDAM, half maart. Johan Simons, gelauwerd theaterregisseur, loopt het American Hotel aan het Leidseplein binnen om te praten over *Macbeth*, zijn nieuwe voorstelling die in première gaat bij Toneelgroep Amsterdam in het Holland Festival. Met wat Simons, sinds 2010 intendant van de Münchner Kammerspiele, inmiddels op zijn palmares heeft staan, is dat zo langzamerhand nogal een eer. En van belang, omdat het zijn eerste Shakespeare-productie is (de *Othello* die hij twintig jaar geleden deed niet meegerekend: ‘Dat was jeugdige overmoed.’) We kijken uit op de Stadschouwburg, die deze week in het teken staat van *Brandhaarden*; met negen voorstellingen in zes dagen alleen al in technisch opzicht een krachttoer voor het Duitse gezelschap. ‘Mooi project, maar al een paar jaar geleden bedacht. In het huidige klimaat zou zoiets hier al niet meer mogelijk zijn,’ zegt Simons. ‘In Duitsland nemen de politiek en de elite de kunst in bescherming. Hier niet. Hier zie je een enorme knieval naar het populisme. Theatermakers moeten vertellen wat ze zelf belangrijk vinden, niet wat de man in de straat wil horen, en al helemaal niet de politiek. Kunst moet onafhankelijk zijn, zodat ze de staat kan bekritisseren. Een theatermaker moet dingen kunnen zeggen die onherbergzaam zijn.’

Nu pas, nu hij 66 is, denkt hij dat het misschien wel kan, Shakespeare. ‘Ik vond mezelf te jong, niet rijp, wist niet hoe het tegemoet te treden. Je moet je eigen draai eraan durven geven. Als je zo oud bent als ik, moet je alleen nog dingen doen waarbij de valhoogte groot is. Je moet enorme risico’s nemen. De uitdaging bij dit stuk is om het hedendaags te maken. Ik wil dat de toeschouwer het *nu* meemaakt.’

Op leven en dood

Na het veelbejubelde *Gesüubert/Gier/4.48 Psychose*, een drieluik van de Britse toneelschrijfster Sarah Kane die bekend was om haar gewelddadige, nihilistische stukken, komt hij opnieuw met een stuk waarin geweld een hoofdrol speelt: Shakespeare’s kortste, bloedigste tragedie. Waarom juist *Macbeth*? ‘Omdat ik iets weet over geweld dat de meeste regisseurs niet weten. En ik vind dat ik dat moet vertellen op toneel. Ik weet wat vechten is, vechten op leven en dood. Ik heb geweld om me heen gezien, in mijn jeugd ook wel. Ik heb op boksen gezeten; ik weet hoe het voelt om iemand een tik te geven. Ge-

Fedja van Huêt in *Macbeth*

weld houdt me al een tijd erg bezig. Met onze civilisatie zitten wij daar zogenaamd ver van af, maar er is weinig nodig om het los te maken. Sarah Kane en Shakespeare komen allebei van hetzelfde eiland hè. Net als Darwin, de man die stelt dat geweld er nu eenmaal genetisch in zit bij de mens. Dat is geen toeval; geweld is ingebed in de Britse cultuur. Ik kan je meenemen naar een straat in Londen waar op zaterdagavond in iedere kroeg wordt gevochten. Engeland is een land van opstand, van de tegenbeweging; alle grote rockbands komen uit Engeland, de punk komt er vandaan, legers voetbalhoofligans. Waar in Europa zag je zulke gewelddadige rellen als in Londen, vorige zomer?’

There’s daggers in men’s smiles (Act II, sc. III)

Ter voorbereiding las Simons *Matterhorn* (2010), de grote Vietnam-roman van Karl Marlantes, zelf Vietnamveteraan; een zoektocht naar het wezen van oorlog. En *HHHH, HiImmlers hersens heten Hey-*

drich (2011), de roman van Laurent Binet. 'Hoe iemand, opgevoed met klassieke muziek, onttaardt in een van de gewelddadigste mensen van de vorige eeuw. Geweld, gepassioneerd geweld, lustgeweld, is fascinerend. Maar op toneel is het een van de moeilijkste dingen. Omdat je het van het fysieke naar een hoger niveau moet zien te tillen, het niveau van de geest. Stel een acteur slaat iemands hoofd eraf, dan denkt de toeschouwer: goh, knap gedaan. En dat is alles. Ik wil laten zien waar dat bloedvergieten vandaan komt, wat er omgaat in zo'n kop. Ik wil de lust laten zien, die achter de macht schuilt.'

Look like the innocent flower, but be the serpent under it (Act I, sc. II)

'Ik zie er anders uit dan ik ben, is een belangrijk thema in *Macbeth*. Er ligt een andere werkelijkheid achter de onze. Daarom wil ik bijvoorbeeld dat Lady Macbeth eruit ziet als achttienjarige, en een masker draagt. Zodat haar gezicht kan afvalen, en je haar ware aard ziet. Met dat

soort dubbele beelden wil ik werken.' Zijn *Mabeth* wordt geen spektakelstuk, maar een kleine, intieme productie, met vijf acteurs. 'Wat het per se niet mag worden, is een avonturenroman op toneel. Daar is theater niet voor, theater is er om mensen mee te nemen in een denkproces. En al gaat het over oorlog en soldaten, ik wil geen bloed. Nah, vin' ik niks. Bloed zie je wel in de bioscoop en op televisie.'

Johan Simons:

'Geweld, gepassioneerd geweld, lustgeweld, is fascinerend. Maar op toneel is het een van de moeilijkste dingen. Omdat je het naar een hoger niveau moet zien te tillen, het niveau van de geest.'

Is this a dagger which I see before me... (Act II, sc. I)

'Dat gaat over niet meer vertrouwen wat je waarneemt. Macbeth komt de kamer in met twee dolken. Zijn vrouw zegt: breng die spullen terug. Maar ik laat zijn handen leeg, en je ziet hem denken: maar ik heb helemaal geen dolk. Dan gaat het over wanen, over wantrouwen. Als je uit een oorlog komt, heb je gruwelijke dingen gezien en meegemaakt. En die herinneringen raak je niet kwijt. Daardoor raak je uit balans, word je onberekenbaar: dat is Macbeth. Dat zie je straks op toneel, dat ervaar je. Hopelijk geeft dat inzicht in hoe gevaarlijk dichtbij geweld ligt. Bij ons allemaal.'

Stadsschouwburg, Rabozaal, **Macbeth**, 7 t/m 9 juni, try out, 10 juni, 16.00 uur, 13 t/m 16 juni, 20.00 uur
Nederland 2, Holland Festival: **Shakespeare**, 3 juni, 19.55-20.20 uur
Cultura 24, **herhaling**, 4 juni, 21.30-21.55 uur
Cultura 24, **Johan Simons: Zeg dat het goed komt**, documentaire van Ireen van Ditsshuizen over Johan Simons, 5 juni, 21.04-21.56 uur